

Tendințe privind globalizarea sistemului bancar internațional

Emanuela Mihaela Savu

Lector universitar doctor
Institutul Bancar Român București

Abstract. *The research comprises four chapters: internationalization and banking concentration – in the last two decades, banking systems from developed economies undergoing an unprecedented process of transformation; due to the internationalization and to the concentration of the banking activities; multinational banks – globalization led to the appearance of new centers of power, exercising a seemingly growing influence; banking partnerships/alliances – have become an alternative to the organic growth strategies, engaging in diverse organizational structures, from distribution agreements on various financial services to the formation of new entities; free banking areas – have set the pace for new trends in the global financial services industry.*

Key words: banking globalization; multinational banks; european banking system; free banking zone; banking concentration.

Dezvoltarea piețelor financiare și diversificarea instrumentelor financiare au mărit posibilitățile de acces la fonduri pentru bănci. Astfel, băncile au intrat și pe piețele de capital la concurență cu societățile de valori mobiliare, de asigurări, fonduri mutuale, fonduri de pensii. Totodată, băncile au trebuit să dezvolte noi produse și servicii, să folosească instrumente și tehnici specifice noilor piețe, pentru a putea face față concurenței. Ca urmare, practicile bancare tradiționale – bazate pe atragerea de depozite și acordarea de credite – au trecut pe un plan secundar și au devenit precumpănitoare noile activități, cum ar fi tranzacțiile de pe piețele financiare și generarea de venituri prin comisioane, care reprezintă surse importante pentru profitabilitatea băncilor.

1. Internaționalizare și concentrare bancară

Sub influența dublului efect al noului mediu concurențial (asupra activităților prestate și rentabilității obținute), băncile și-au reactualizat strategiile aplicate. Ca urmare, în ultimele două decenii, sistemele bancare ale țărilor capitaliste dezvoltate au fost supuse *unui puternic proces de schimbare:*

- *în primul rând, a avut loc un puternic proces de internaționalizare a sistemelor bancare din țările dezvoltate. Practicând o politică agresivă de implantare în noi puncte financiare de pe glob, aceste bănci consideră extinderea pe alte piețe ca parte integrantă a politicii lor de dezvoltare.*

- *a doua tendință este puternicul proces de concentrare a activității bancare. Amploarea operațiunilor derulate, fondurile tot mai mari care sunt solicitate de clienți, riscurile de insolvabilitate ale debitorilor, cât și dorința de a-și mări câștigurile și puterea de penetrare pe alte piețe și, în consecință, ocuparea unui loc dominant în viața valutar-financiară internațională au determinat accentuarea procesului de unificare a băncilor în monopoluri, consorții, syndicate sau alianțe bancare. Marile bănci gigantice și grupuri financiare se unesc, fuzionează, dominând și controlând întreaga activitate în domeniu. „Asistăm astăzi la o așa-numită **mergermanie (mania fuziunilor)**, cei mari devin tot mai mari și mai puternici” (Mihai și Mihai, 2002, p. 29). Aceasta este o problemă actuală cu implicații adânci asupra pieței mondiale și a concurenței internaționale; au avut loc – și nu sunt excluse nici în viitor – schimbări*

importante în ceea ce privește centrele de putere ale lumii contemporane.

De exemplu, în Uniunea Europeană, numărul fuziunilor și achizițiilor bancare se prezintă astfel:

Numărul fuziunilor și achizițiilor bancare în UE în anul 2001

Tabelul 1

Țara	Numărul fuziunilor și achizițiilor bancare
Belgia	6
Danemarca	0
Germania	240
Grecia	3
Spania	6
Franța	53
Irlanda	4
Italia	64
Luxemburg	6
Olanda	1
Austria	21
Portugalia	0
Finlanda	2
Suedia	1
Marea Britanie	14
Uniunea Monetară	406
Uniunea Europeană	421

Sursa: *The Banker*/septembrie 2005.

Prima mare fuziune din UE este cea dintre UniCredito și HVB, din iunie 2005. Astfel, mărimea activelor a transformat grupul bancar italian în lider de piață în Europa Centrală și de Est.

Globalizarea bancară se realizează nu numai *geografic*, la scară planetară, dar și *structural*; marile grupuri financiare internaționale fiind adevărate *conglomerate* care includ, pe lângă bănci, societăți de asigurare-reasigurare, fonduri de investiții ori de pensii, activități pe piața de capital, leasing, capabile să ofere așa-numite *servicii financiare integrate*. Banca, sub denumirea ei cea mai recentă de „*instituție de credit*”, devine – de fapt – o megabancă sau o instituție de credit *extrem de diversificată*. Așa se și explică dezbaterea interesantă cu privire la viitorul băncilor: bancă *universală* sau bancă *specializată*? Însuși guvernatorul BNR s-a referit nu de mult la această problemă.

La nivelul întregii Europe, *primele 10 bănci internaționale* dețineau active totale de peste 10.000 miliarde dolari SUA; clasamentul lor, pe baza bilanțurilor de la 31 decembrie 2004, se prezintă astfel:

Topul băncilor internaționale din Europa în anul 2004, în milioane USD

Tabelul 2

Nr. crt.	Denumirea băncii	Țara	Capitaluri	Active bancare
1	HSBC Holdings	Marea Britanie	67.259	1.276.778
2	Credit Agricole Groupe	Franța	63.422	1.243.047
3	Royal Bank of Scotland	Marea Britanie	43.828	1.119.480
4	HBOS	Marea Britanie	36.587	759.594
5	BNP Paribas	Franța	35.685	1.233.912
6	Santander Central Hispano	Spania	33.259	783.707
7	Barclays Bank	Marea Britanie	32.178	992.103
8	Rabobank Group	Olanda	30.810	647.084
9	ING Bank	Olanda	28.792	839.654
10	UBS	Elveția	27.440	1.533.036
	Total		399.260	10.428.395

Succinta prezentare de mai sus arată că *procesul globalizării bancare* a devenit o realitate esențială a zilelor noastre, care exercită o influență extrem de puternică nu numai asupra economiei, ci asupra lumii contemporane.

Globalizarea bancară reprezintă stadiul în care serviciile bancare au o arie de răspândire mondială, devenind universale. *Serviciile bancare universale* presupun armonizarea reglementărilor bancare, secondată de ridicarea barierelor din calea unei competiții deschise

pe toate piețele, creșterea numărului valutelor în care operează și implantarea de sedii în străinătate.

2. Băncile multinaționale

În a doua jumătate a secolului XX s-au produs schimbări profunde în structura și activitatea sistemului bancar la scară mondială. Au continuat să existe, desigur, trăsături specifice ale sistemului bancar în fiecare țară, în funcție de condițiile economice existente, ca și de alte

elemente importante precum tradiția, politica băncii centrale, apartenența la grupări regionale etc. Dar tendința generală a fost aceeași pretutindeni, și anume de *formare a unor centre de putere* cu mare potențial financiar, care caută să atragă cât mai multă clientelă și să dețină o pondere cât mai ridicată din piață.

Politica de control asupra schimbului monetar, menținută, în majoritatea țărilor dezvoltate, până la sfârșitul deceniului 1970, a determinat o separare a activităților bancare *interne* de cele *internaționale* desfășurate, în cea mai mare parte, în cadrul piețelor de eurodeveze. Totodată, trebuie să se facă distincție între bănci *multinaționale* și bănci *internaționale*.

Băncile multinaționale sunt băncile care și-au implantat sucursale și filiale în mai multe țări, activitatea transnațională depășind o pătrime din totalul activității desfășurate. Acestea se deosebesc de *băncile internaționale* care efectuează operațiuni pentru clienții din diferite țări sau în diferite valute, de la sediul din țara de reședință.

La începutul mileniului III, sistemul bancar se află însă în toate țările în fața unui paradox: pe de o parte, băncile trebuie să fie tot mai mari, *tot mai diversificate* și să ofere o gamă crescândă de servicii pentru o concurență globală, iar, pe de altă parte, ele trebuie să fie *tot mai flexibile*, pentru a supraviețui pe o piață aflată în continuă schimbare. În acest sens, sistemele bancare din țările dezvoltate au trecut printr-un *proces de dezintermediere* – adică o mai mare parte a intermediarilor financiare are loc prin titluri negociabile în loc de credite bancare. Atât entitățile financiare, cât și cele nefinanciare, ca și depunătorii și investitorii au avut roluri-cheie și au beneficiat de pe urma acestei transformări. Băncile au eliminat din ce în ce mai mult riscurile financiare (mai ales riscul de credit) din bilanț și le-au transferat pe piața titlurilor de valoare, de exemplu prin convertirea activelor în titluri de valoare negociabile și folosind swap-uri pe rata dobânzii și alte tranzacții cu instrumente derivate ca răspuns la stimulentele legale cum ar fi cerințele de capital și la impulsurile interne de a îmbunătăți randamentul capitalului investit pentru acționari. Corporațiile și guvernele au început, de asemenea, să se bazeze în mai mare măsură pe piețele naționale și internaționale de capital pentru a-și finanța activitățile. În consecință, investitorii, inclusiv persoane juridice care gestionează o parte din ce în ce mai mare din finanțele mondiale, încearcă să-și atenueze riscurile prin diversificarea portofoliilor lor în plan internațional și caută cele mai bune oportunități de investiții dintr-o gamă mai largă de industrii, țări și valute. Piețele financiare naționale au devenit din ce în ce mai mult o parte integrantă a sistemului financiar global. Centrele financiare oferă acum

plasamente și servicii pentru investitorii din toate țările, iar solicitanții de împrumuturi au acces la capitalul de pe piețele internaționale. Companiile multinaționale pot accesa o multitudine de piețe interne și internaționale de capital pentru a-și finanța diverse activități sau fuziuni și achiziții, în timp ce intermediarii financiar pot strânge fonduri și gestiona riscurile cu mai mare ușurință prin accesarea acumulărilor de capital din marile centre financiare internaționale. Ca urmare, se constată tendința băncilor de a-și extinde activitatea dincolo de aria lor tradițională de activitate care consta în depozite și acordarea de împrumuturi, pe măsură ce multe țări și-au modificat legislația pentru a permite băncilor comerciale să se implice în activitatea de investiții, gestionarea activelor și chiar asigurări, permițându-le astfel să-și diversifice sursele de venit și să-și reducă riscurile.

Unul dintre marile *beneficii* ale diversificării surselor de credit este *reducerea „penuriei de credite”*. Când băncile unei țări se află sub presiunea cererii de credite, pot să procure resurse prin emisiuni de acțiuni sau obligațiuni pe piața internă sau prin căutarea altor surse de finanțare pe plan extern. *Dezavantajul este că piețele au devenit mai volatile, și această volatilitate poate duce la instabilitate financiară*. De exemplu, piețele instrumentelor derivate, care au reprezentat aproape 3 trilioane de dolari SUA în expunerile de credit înregistrate în bilanțuri în iunie 2001, pot fi imprevizibile și uneori pot provoca tulburări.

Un alt câștig de pe urma globalizării financiare este că cei care au nevoie de credite și investitorii pot obține condiții de finanțare mai bune. Totuși, prețurile activelor pot să depășească valorile de bază în timpul perioadelor de boom sau de criză, provocând *volatilitate excesivă* și distorsionând alocarea capitalurilor. De exemplu, prețurile în domeniul imobiliar din Asia au crescut spectaculos și au scăzut brusc înaintea crizelor din 1997-1998, lăsând multe bănci cu credite neperformante, având garanții reale care își pierduseră mult din valoare.

Globalizarea a făcut ca în ierarhia marilor bănci cu activitate internațională să se producă schimbări de mare amploare. Astfel:

- marile *bănci americane*, care au dominat piața mondială o lungă perioadă de timp după al doilea război mondial și s-au văzut detronate de băncile japoneze în cursul anilor '80, au revenit în forță și devansează acum net băncile concurente japoneze, precum și băncile din Anglia, Franța și Olanda, care ocupă, de asemenea, locuri importante în ierarhie;

- la nivel global, se constată o revenire în prim-plan a *băncilor japoneze*, care sunt pe cale de a depăși problemele cu care s-au confruntat în ultima vreme, în special în ceea ce privește creditele neperformante;

- *băncile chineze* sunt, de asemenea, prezente în top;
- *băncile germane* au pierdut în ultimul an locuri importante față de pozițiile deținute în anii anteriori.

În primele 10 bănci globale se regăsesc cinci bănci internaționale din Europa, respectiv HSBC Holdings Londra (locul 3), Credit Agricole Groupe Paris (locul 5), Royal Bank of Scotland (locul 6), HBOS (locul 9) și BNP Paribas (locul 10).

Astfel, situația celor mai mari 10 bănci internaționale din lume după mărimea capitalurilor și activelor bancare la 31 decembrie 2004 este prezentată în tabelul 3.

**Topul băncilor internaționale din lume
în anul 2004, în milioane USD**

Tabelul 3

Nr. crt.	Denumirea băncii	Țara	Capitaluri	Active bancare
1	Citigroup	SUA	74.415	1.484.101
2	JP Morgan Chase & Co.	SUA	68.621	1.157.248
3	HSBC Holdings	Marea Britanie	67.259	1.276.778
4	Bank of America Corp	SUA	64.281	1.110.457
5	Credit Agricole Groupe	Franța	63.422	1.243.047
6	Royal Bank of Scotland	Marea Britanie	43.828	1.119.480
7	Mitsubishi Tokyo Financial Group	Japonia	39.932	980.285
8	Mizuho Financial Group	Japonia	38.864	1.295.942
9	HBOS	Marea Britanie	36.587	759.594
10	BNP Paribas	Franța	35.685	1.233.912
	Total		532.894	11.660.844

Sursa: *The Banker - Global Financial Intelligence* iulie 2005.

În pofida aparențelor, *sistemul bancar japonez* a fost puternic dirijat. Până spre mijlocul anilor '70, o legislație strictă a menținut sub controlul permanent al autorităților totalitatea operațiunilor externe ale băncilor nipone, în vederea mobilizării la maximum a resurselor necesare unei dezvoltări economice multilaterale, cu accentul pe expansiune comercială, spre piețele străine. Pentru a fi împiedicate ieșirile spre exterior de fonduri disponibile, în căutarea de plasamente mai rentabile, s-a procedat la *izolare a pieței financiare japoneze de piețele internaționale*, prin interzicerea oricăror tranzacții de capital, cu excepția celor legate de finanțarea schimburilor economice.

În anii '80, când s-au amplificat considerabil excedentele comerciale și implicit creanțele asupra străinătății, au intervenit schimbări fundamentale, adevărate mutații în domeniul valutar-financiar, prin liberalizarea progresivă a mișcărilor de capital între

Japonia și exterior, concomitent cu lărgirea gamei de operațiuni monetare permise băncilor, firmelor specializate în intermedierea tranzacțiilor bursiere și chiar societăților industriale și comerciale. Internaționalizarea activității sistemului bancar japonez s-a materializat atât în deschiderea pieței naționale, cât mai ales în penetrarea puternică a instituțiilor japoneze de profil pe toate piețele străine mai importante, menținându-se supravegherea și intervenția, în anumite împrejurări, din partea autorităților.

Poziția internațională a băncilor nipone și rezultatele pe care le-au obținut în ultimele decenii nu au depins, însă, numai de mărimea resurselor obținute, ci și de modul propriu și condițiile aparte în care își organizează întreaga activitate. S-a constatat că și băncile recurg la metode similare cu acelea folosite de societățile industriale din această țară – în special cele din ramura electronicii – aplicând la penetrarea piețelor străine așa-numita „strategie a miilor de pași mărunți”. Întrucât conceptul strategic fundamental este că pătrunderea și consolidarea pe piețele internaționale prezintă o mai mare importanță decât câștigurile imediate, băncile japoneze operează deliberat cu o rată a profitului mai redusă decât concurenții din alte țări, și aceasta se reflectă în costuri operaționale mai scăzute, care, bineînțeles, atrag clientela.

Băncile japoneze au dus și o politică susținută de cumpărare a cât mai multor instituții bancare situate pe cele mai importante piețe, începând cu dobândirea unui pachet limitat de acțiuni și ajungând la preluarea totală sub control.

În multe privințe instituțiile bancare nipone au beneficiat de un regim diferențiat, mai avantajos în comparație cu acela al concurenților din alte țări occidentale. Un exemplu îl oferă procentul reprezentat de rezervele obligatorii față de totalul activelor constituite, care a fost permanent inferior în comparație cu țările vest-europene și SUA. Pentru că, după ce au fost elaborate sub auspiciile *Băncii Reglementelor Internaționale* normele generale privind fondurile proprii bancare, s-a conturat o concepție de aplicare diferențiată. În timp ce în SUA li se cerea băncilor o proporție de 6% a fondurilor proprii față de totalul activelor, Ministerul Finanțelor din Japonia a indicat instituțiilor bancare din această țară doar o proporție de 4% cu începere din 1990.

Faptul că au constituit rezerve, precum și provizioane de risc mai scăzute decât marile bănci din alte țări, precum și asumarea unor riscuri de credit mai ridicate la finanțarea firmelor comerciale din țara lor le-a creat gigantilor bancari din Japonia dificultăți crescânde în ultimii ani, reflectate tocmai în pierderea supremației pe care o dețineau la finele anilor '80. Din cauza modului în care au operat mult timp, cu un grad ridicat de expunere pe

credite, soliditatea marilor bănci japoneze a început să fie pusă în discuție, pornindu-se de la proporția esențială dintre capital și active. Pentru a schimba situația, unele dintre cele mai mari bănci japoneze au fuzionat și raportul capital/active al noilor giganti apăruti astfel s-a îmbunătățit.

Sistemul bancar european cunoaște un proces de reducere a costurilor și de fuziuni. „Una dintre caracteristicile băncilor din Europa este mărimea lor: există mai multe bănci de talie medie și puțini giganti. Europa are, în medie, de 2 ori mai multe agenții bancare/locuitor decât SUA.” (Burciu et al., 1999, p. 73).

În activitatea curentă a băncilor, pornind de la cele de mici dimensiuni până la giganti cu activitate transnațională se utilizează și la începutul mileniului III instrumente și metode tradiționale, iar *regula de aur rămâne solvabilitatea băncii și profitul.*

Legat de instalarea unor sisteme electronice ultraperfecționate s-a enunțat și conceptul de „*bancă globală*”, angrenată concomitent în tranzacții în zeci de centre de pe toată suprafața globului.

Există și ghișee automate de bancă în măsură să efectueze la cerere, fără prezența unui salariat al instituției, o serie întreagă de operațiuni, în primul rând transferuri în diferite conturi, dar și să lucreze cu cecuri și titluri, să primească și să elibereze numerar, să dea anumite relații și să presteze diverse alte servicii.

Formarea infrastructurii unei „*bănci globale*” necesită cheltuieli foarte mari, pe care nu le pot suporta decât grupurile cele mai solide. Pentru prelucrarea centralizată a volumului imens de operațiuni, asigurarea gamei largi de servicii și informații corespunzător cu cerințele, *marile bănci creează una sau mai multe entități specializate proprii*, care desfășoară o activitate intensă.

Cele câteva aspecte menționate succint anterior arată că globalizarea nu reprezintă deci doar o intenție, un „proiect” al unui viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, ci o realitate funcțională în lumea bancară contemporană, cu adânci reverberații în întreaga lume.

3. Alianțele bancare

Dacă în anii '60 internaționalizarea lua amploare din nevoia de a însoți dezvoltarea firmelor multinaționale, astăzi băncile trebuie să fie profitabile și competitive, ceea ce le face să privilegieze alte *forme de internaționalizare*, cum ar fi:

- creșterea externă;
- cooperarea sub formă de alianțe.

Alianțele bancare devin o alternativă posibilă la modurile de creștere tradiționale, luând forme diverse, de la acorduri de distribuție a produselor și serviciilor financiare până la crearea unei noi entități. Acestea s-au

înmulțit, s-au multiplicat, oferind avantaje specifice, în raport cu creșterea internă și restructurările.

Printre *avantajele* unei alianțe bancare pot fi menționate:

- economisirea de fonduri proprii și reducerea costurilor legate de penetrarea unei piețe străine;
- atunci când se realizează o investiție de capital importantă, participă toți partenerii alianței;
- posibilitatea băncilor să păstreze o autonomie relativă și să le dea posibilitatea să rupă un acord;
- banca poate să aleagă la partenerul său doar o anumită activitate;
- gestionarea alianței este mult ușurată față de cazul achizițiilor sau al fuziunilor;
- prin alianță se poate pătrunde pe o piață cu acces dificil. Astfel, piața germană rămâne în general foarte deschisă alianțelor.

Pe o piață în continuă evoluție, firmele multinaționale cer partenerilor lor financiari să aibă o mărime internațională comparabilă. *Dimensiunea alianței* determină:

- competitivitatea dublată de o variată gamă de produse;
- rentabilitatea costurilor de informare legate de activitățile financiare;
- întreținerea unei rețele globale cu clientela.

Alianțele, ca formă elaborată de parteneriat, au înlocuit progresiv primele tentative de cooperare, care se limitau la acorduri-cadru. Cooperarea (comercială, tehnologică etc.) viza crearea efectelor de rețea, mai ales în banca de detail.

După modelul firmelor din industrie, după anii '60 s-a încercat demonstrarea existenței unei legături între gradul de concentrare și performanțele bancare. *Pe o piață cu concurență redusă*, profitul obținut de bănci crește considerabil prin practicarea unor bonificații scăzute la depozite și a unor dobânzi ridicate la credite. În plus, băncile își asigură cote de piață relativ stabile, recunoscând tacit prezența concurentului pe piață. Dacă între cele două variabile (performanța și concentrarea) există un raport direct, nu înseamnă că și concentrarea garantează stabilitatea băncii.

„Instituțiile financiare din întreaga lume se integrează într-un ritm rapid. Numărul acestor instituții este în scădere, dimensiunea lor medie este în creștere și sunt puține săptămânile când nu sunt anunțate noi fuziuni sau achiziții” (Balino, Ubide, 2000). Într-adevăr, ultimii doi ani au marcat crearea, ca rezultat al câtorva fuziuni, a celor mai mari grupuri bancare din lume. În SUA, ridicarea în 1994 a restricțiilor asupra activității bancare a atras un val de fuziuni, iar procesul de integrare europeană a intensificat integrarea grupurilor în Europa – integrare

încurajată și de introducerea monedei euro în ianuarie 1999. În cazul multor piețe emergente cum ar fi Argentina, Brazilia și Coreea, integrarea este de asemenea în curs, băncile urmărind să devină mai eficiente și mai apte să facă față șocurilor.

Procesul de integrare nu a fost limitat de granițele naționale. Globalizarea a fost dominată de exploatarea potențialului de creștere din economiile emergente de către grupurile bancare din țările industrializate, fapt confirmat de extinderea băncilor spaniole în America Latină, a celor germane în Europa de Est și a celor americane în estul Asiei. Într-un ritm oarecum mai lent, are loc integrarea internațională între băncile din țările industrializate, inițial sub forma alianțelor strategice care oferă unele dintre beneficiile diversificării, evitându-se costurile combinării unor culturi manageriale diferite.

Progresul tehnic și mai ales dezvoltarea impresionantă a serviciilor bancare și de brokeraj prin internet au permis globalizării să treacă dincolo de structura proprietății conglomeratelor financiare și să afecteze piețele de retail. De fapt, numeroase bănci folosesc operațiunile online pentru a se extinde pe piețe străine, evitând costurile construirii unor rețele de filiale. Mai mult, alianțele dintre mari bănci și companii de telecomunicații sugerează faptul că, în viitor, competiția pe piețele „electronice” va fi acerbă. În plus, apariția băncilor virtuale și a banilor electronici a creat posibilitatea dezvoltării instituțiilor nonbancare care colectează fonduri și oferă credite publicului.

În toată Europa, băncile fuzionează sau formează alianțe la o scară tot mai largă, aceasta conducând la creșterea rentabilității. În ultimii ani, băncile care cumulează o pătrime din valoarea de piață a băncilor europene au fost implicate în diverse tipuri de fuziuni care au vizat mai ales piețele interne. *Fuziunile și preluările de control se multiplică, dar băncile Europei par să se orienteze către o concentrare între frontiere*⁽¹⁾.

Ca aspect pozitiv, fuziunile și achizițiile bancare, dacă sunt viabile, vor conduce la reducerea costurilor și creșterea profitabilității, atât în beneficiul clienților, cât și în cel al acționarilor. Globalizarea va facilita dispersarea riscurilor bancare și va îmbunătăți performanțele generale ale economiilor individuale prin ameliorarea alocării resurselor.

În ceea ce privește *aspectele negative*, dacă integrarea merge prea departe, poate conduce la abuzuri datorate pozițiilor de piață dominante și la probleme de hazard moral, cum ar fi cazul în care instituțiile sunt considerate „prea mari pentru a putea falimenta”. În plus, implicarea excesivă pe piețele străine fără o cunoaștere suficientă a condițiilor specifice economiei locale poate spori vulnerabilitatea băncilor individuale.

4. Zonele bancare libere

Operațiunile bancare internaționale pot fi efectuate fie în țara împrumutătorului, fie în țara împrumutatului. Astfel, mai multe centre bancare (New York, Frankfurt, Paris, Tokio) sunt, în același timp, *centre internaționale*.

În cazul în care împrumutătorul și împrumutatul cad de acord, operațiunea se poate derula într-o țară terță. Este cazul *City-ului londonez*, care continuă să joace un rol important pe piața bancară internațională. În acest sens, *Londra* și *Luxemburgul* pot să fie considerate ca *zone bancare libere*, adică spații geografice unde autoritățile locale au permis dezvoltarea activității băncilor, în condițiile unor „constrângeri” mai puține.

O nouă zonă liberă o constituie *Singapore*, unde inițiativa puterii publice locale a dorit să creeze toate condițiile unei piețe financiare internaționale. Dezvoltarea acestei zone libere a început în 1969, prin scutirea de la impozitare a veniturilor nerezidenților deținători de depozite în devize străine.

Hong Kong și *Singapore* au profitat de dificultățile de operare datorate restricțiilor impuse de cadrul legislativ din Japonia. Acele bănci care aveau nevoie de o bază pentru operațiuni regionale au fost atrase către aceste centre prin poziția comercială și prin promovarea lor ca centre financiare, prin facilități acordate de guvernele acestor „state-orășe”. „Se poate susține că niciuna dintre aceste țări nu a scăpat rigorilor clare ale internaționalizării din ultimul timp. Amândouă au economii extrem de deschise, fiind centrele unor forțe similare de *integrare globală* (de exemplu, în privința deschiderii comerciale, în 1993, totalul importurilor și al exporturilor relative la PIB erau de 252% pentru Hong Kong, respectiv 279% pentru Singapore). Dar în una din acestea investitorii instituționali au avut o participare externă egală cu zero, în timp ce în cea de-a doua aceasta era de 60%. Această diferență se poate explica prin alegerile de politici diferite. Responsabilii Fondului Central de Economii din Singapore investeau numai în active financiare interne, în timp ce managerii fondurilor din Hong Kong optaseră pentru o direcție complet diferită” (Hirst, Thompson, 2000, p. 73).

Constituirea de zone libere s-a remarcat și în *centrelor offshore* – așa-numitele „*paradisuri fiscale*”, situate, de obicei, în zone insulare (Caraipe, Bahamas, Channel Islands, Isle of Man etc.).

Apariția centrelor financiare offshore a fost semnalată încă la începutul anilor 1970, crearea lor datorându-se acțiunii conjugate a mai multor *factori*:

1) *înregistrarea pe piețele financiare internaționale*

a unor dezechilibre importante ca urmare a primului șoc petrolier. Această situație a impus dezvoltarea unor noi canale prin intermediul cărora țările exportatoare de petrol să poată investi fondurile și să finanțeze dezechilibrele înregistrate în balanțele de plăți ale altor țări;

2) *tendința tot mai evidentă a instituțiilor financiare de a căuta o mai mare profitabilitate pe piețele euro, profitabilitate facilitată de lipsa obligativității respectării anumitor reglementări în vigoare pe piețele interne;*

3) *eforturile întreprinse de unele țări mici și sărace pentru înființarea acestor centre în scopul creării de noi locuri de muncă și facilitării dezvoltării economice, prin generarea de venituri.*

Acești factori au condus la dezvoltarea rapidă a activității centrelor financiare offshore, care până în 1976 a înregistrat o creștere medie anuală de 50% (raport FMI), făcând concurență directă centrelor financiare tradiționale Londra și New York.

Aceste centre au atras sucursale ale băncilor străine, stimulate de impozite minimale, absența unei legislații sau caracterul ei permisiv. În acest mod, autoritățile locale au dorit să favorizeze generarea de venituri și ocuparea forței de muncă.

„Deseori, băncile care operează reprezintă, de fapt, doar conturi deschise la un birou de avocatură sau un spațiu dotat cu un ghișeu și un telefon. Totuși, fiecare centru are sute de reprezentanțe ale băncilor internaționale sau multinaționale. Motivul îl constituie faptul că aceste sedii sunt folosite de băncile multinaționale ca centre de înregistrare a tranzacțiilor realizate în afara reglementărilor obișnuite. De exemplu, băncile din New York folosesc centrele offshore din Caraibe (care sunt în aceeași zonă orară) pentru a înregistra o anumită parte a tranzacțiilor lor, cu scopul de a evita reglementările americane și a beneficia de facilități fiscale. Astfel, depozitele constituite la bănci din centrele offshore nu sunt supuse reglementărilor americane referitoare la rezerva minimă obligatorie” (Ionescu, 2001, pp. 4-11).

Centrele offshore se caracterizează prin următoarele elemente:

- cadrul legislativ este deosebit de permisiv (reglementări simple în ceea ce privește transferul de bani, sistemul contabil, acționari);

- desfășurarea tranzacțiilor are loc între nerezidenți, volumul afacerilor derulate de clienții nerezidenți depășind cu mult volumul afacerilor derulate de rezidenți;

- volumul minim pentru constituirea unui depozit este relativ ridicat, ceea ce determină operațiuni angro;

- confidențialitatea operațiunilor și secretul bancar;

- de regulă, facilitățile fiscale și legislative vizează numai afacerile internaționale (astfel este evitată concurența față de firmele autohtone);

- băncile sunt, în general, exceptate de la taxele locale sau plătesc o rată simbolică;

- sunt utilizate adesea pentru obținerea de împrumuturi în eurovalute la dobânzi mici.

Aceste trăsături caracteristice au o foarte mare importanță deoarece au făcut *Centrele offshore extrem de atractive în întreaga lume*. Dar, ca orice proces contradictoriu, permisivitatea prea mare – după mulți specialiști chiar exagerată – a dus la „scurgerea” de mari capitaluri din diverse țări și, ceea ce este grav, la ascunderea surselor unor operațiuni financiare, monetar-valutare de mari proporții. Acesta este încă un motiv ca lupta împotriva corupției și a crimei organizate să fie intensificată, ceea ce ar contribui la închiderea canalelor de drenare a fondurilor internaționale și la combaterea unor îmbogățiri nejustificate.

Rezultă că zonele bancare libere, alături de alianțele bancare, reprezintă aspecte esențiale care exercită o mare influență asupra strategiilor și politicilor financiar-monetare, în procesul globalizării. De aceea, asemenea aspecte sau tendințe ale lumii contemporane ar putea fi omise într-o apreciere de ansamblu asupra lumii în care trăim.

Note și referințe bibliografice

- ⁽¹⁾ Spectaculară este alianța din 1990, în Olanda, între două rivale: Allgemene Bank Nederlanden (ABN) și Amsterdam – Rotterdam Bank (AMRO). Noua entitate, ABN – AMRO Bank, este a zecea bancă internațională din Europa („The Banker”, septembrie 2002).
- Balino, T.J.T., Ubide, A., „Finance and Development”, June 2000
- Bari, I. (2001). *Globalizare și probleme globale*, Editura Economică, București
- Burciu, A., Sandu, P., Sandu, Gh. (1999). *Activitatea bancară internațională*, Editura Economică, București
- Dăianu, D., „Globalizarea și sistemul financiar internațional”, *Economistul*, 5 februarie 2001
- Gaftoniuc, Simona (1995). *Practici bancare internaționale*, Editura Economică, București
- Gaftoniuc, Simona (2000). *Finanțe internaționale*, Editura Economică, București
- Hirst, P., Thompson, G. (2000). *Globalizarea sub semnul întrebării*, Editura Trei, București
- Ionescu, L. C. (2001). *Instituții și activități financiar-bancare*, Editura IBR, București
- Mihai, I., Mihai, T. I. (2002). *Trade finance – finanțarea comerțului*, Editura Economică, București
- Stiglitz, E. J. (2003). *Globalizarea. Speranțe și deziluzii*, Editura Economică, București
- Văcărel, I., „Globalizarea – percepții diferite și efecte contradictorii”, *Economistul* nr. 1469/16.10.2003